

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet
li.remissvar@regeringskansliet.se
li.rul.remissvar@regeringskansliet.se

Svar på remiss SOU 2025:85; Ökad tydlighet, stärkt samverkan – förutsättningar för framtidens utvecklingspolitik

Sammanfattning

- Trafikverket bör vara ansvarigt för ägande, ekonomi och drift huvudman för belysningsanläggningar längs landsvägar
- Överför de elva kommunala flygplatserna med trafikplikt till Swedavia
- Statligt ansvar för ägande, ekonomi och drift av Inlandsbanan
- Stärk taxiföretagen (exempelvis genom motsvarande RUT-reform, momsbefrielse, mer anpassade upphandlingar)
- Ge kommuner laglig rätt att via avgift eller taxor ta betalt för vägskötsel
- Ökat statligt stöd för underhåll och drift av broar
- Landsbygdsanpassa upphandlingarna vid vinterväghållning
- Statligt stöd till Va-investeringar
- Verka för kallt Va-klimatundantag
- Förverkliga proportionalitetsprincipen
- Ta bort kraven på fastighetsnära avfallsinsamling. Utveckla i stället den avfallsmodell vi har idag.
- Återgå till fem års befrielse och sedan halv fastighetsavgift i fem år
- Förenkla processer och lagstiftning vid korrigeringar i gamla detaljplaner
- Inför rivningsstimulans
- Inför rörlig folkbokföringsdag
- Om- eller utlokalisera mer statlig verksamhet till landsbygden
- Förenkla statsbidragen till kommunerna – längre framförhållning och långsiktigare
- Ge kommuner som utför tillfällig hemtjänst möjlighet till full kostnadstäckning
- Förändra kriterier för bostadsanpassningsbidragen
- Anpassa skollagar utifrån landsbygdens förhållanden och möjligheter
- Vissa idrottsinriktade gymnasieprogram är fyraåriga på grund av krav från till exempel skidförbundet – kommuner som erbjuder dessa program bör ges möjlighet att få ersättning från hemkommunerna för hela utbildningstiden
- Hitta landsbygdsalternativ till krav på bemanning och utrustning i skolbibliotek
- Ökat statligt stöd och möjligheter till mer fjärrundervisning behövs för att kunna bedriva bra modersmålsundervisning

- Större möjligheter för distansundervisning både inom och över kommungränser

Allmänt

Det bästa vore om vi i Sverige fokuserar mer på ”folkutjämning”, då får vi bättre diskussioner kring skatteutjämning med mera. Under 1970-talet kunde staten avfolka landsbygden med flyttbidrag. Ta nu möjligheten och stimulera flyttströmmar i omvänd riktning, från stad till land. Då skulle trängsel och krångel minska i landet och dyra investeringar i till exempel infrastruktur och elöverföring skulle kunna reduceras. Vi på landsbygden har ofta en ”stor kostym” med gott om plats. Livskvaliteten får man på köpet.

Infrastruktur

I dagens Sverige fördelas infrastrukturmedel i allt för stor omfattning utifrån folkmängd, snarare än behov. Överlag borde resursfördelningen i större utsträckning göras utifrån nuvarande standard, geografi, avstånd, näringar – till exempel turism och skogsbruk.

Gör en mer verklighetsbaserad och relevant tolkning av nollvisionen. Med Trafikverkets ofta överdrivna tolkningar och åtgärder ”kör man i diket”. Framför allt blir glesbygden en stor förlorare när pengarna inte räcker till. En vanlig lösning är då att sänka hastigheten på landsbygden med stora avstånd, vilket direkt påverkar möjlighet till arbetspendling och livskvalitet.

Utopiska kravspecifikationer leder till otroligt kostsamma investeringar som mitträcken, belysning etcetera. Tyvärr leder dessa överdrivna ambitioner till att pengarna inte räcker för att genomföra andra mer välbehövliga investeringar, främst i infrastruktur på landsbygden.

Inlandsbanan

Inlandsbanan löper på längden mitt i Sverige, mellan Gällivare och Kristinehamn. Den ägs av 19 inlandskommuner, de flesta med begränsad ekonomi och stora utmaningar i välfärdsuppdraget. Det som är självklart i stora delar av Sverige, det vill säga att staten har ansvar för tåginfrastrukturen, gäller inte för denna 130 mil långa tågsträcka.

Inlandsbanan är som kaustiksoda, den skulle kunna vara propplösare för trängsel på andra järnvägar. Trafik skulle kunna ledas över hit. Börja Sveriges järnvägssatsning på inlandsbanan så löser det stora problem på andra sträckor till rimlig kostnad. En upprustning av Inlandsbanan är en stor tillväxtskapande faktor för inlandet.

Under senare tid har den även blivit alltmer viktig av beredskapsskäl och ur militär synpunkt.

Kommunala flygplatser

Genomför statligt övertagande av kommunala flygplatser med trafikplikt. Det är svårt, kostsamt och spretigt för små kommuner att ha egen spetskompetens och organisation för detta. För staten är det en liten insats i det stora hela, när det ändå bara är elva kommuner som tillhör ”B-laget” med kommunalt ansvar för flygplatser.

Kommunala vägar

Kommuner har lagligt ansvar för vägar i stadsplanerade områden. Ibland kan kommuner även i andra områden vara en lämpad aktör för en gemensam och rationellt utförd vägskötsel. Det vore därför önskvärt att kommuner får rätt ta betalt av fastighetsägare via avgifter eller taxor, liksom för avfallshantering och för vatten och avlopp.

Taxi

Taxiföretag har minskat på landsbygden under senare tid. Några orsaker är bristande lönsamhet, utökade regler och upphandlingskrav. Det är ett stort problem som innebär att tryggheten minskar, förekomsten av svarttaxi ökar, det blir fler olagliga färder i berusat tillstånd med mera.

Här behövs det en kraftsamling. Ett förslag skulle kunna vara en förenklad taxi-RUT-reform, momsbefrielse och mer anpassade upphandlingar eller annat.

Med bättre förutsättningar skulle landsbygd, som Härjedalen, kunna nyttja taxi inte bara som taxi utan även som storstadens svar på "ambulans light", tåg, buss och tunnelbana.

Vintervägunderhåll

Vid upphandling av vintervägunderhåll måste utföraren kunna passa på och ploga in till byar när man ändå är på plats. Med dagens stelbenta och storstadsfokuserade regelverk måste snöröjarna först ploga Trafikverkets vägar och sedan åka tillbaka, ofta flera mil med plogen i luften, för att göra ofta enkla och korta insatser i mindre byar. Detta är onödigt dyrt och miljöbelastande.

Gatubelysning längs landsvägar

Gatubelysning i vår glesbygd är en känslig men ack så viktig fråga. Nu vill Trafikverket lämna över ansvaret och tvinga kommuner att jätteinvestera i belysning längs vägarna. För att överhuvudtaget få ha belysning med Trafikverkets krav på bland annat lyse och krockeftergivliga stolpar kommer det att kosta mer än 1 miljon kronor per kilometer. De kommuner som inte har råd att ha belysning måste i stället, med föreslagna krav, ha helt mörkt. Trafikverket menar alltså att det är bättre att ha helt mörkt än att ha lite lägre ambitioner på lyse. Trafikverket övertolkar efter nollvision och storstadsnorm.

Vi kräver att Trafikverket fortsatt har kvar ansvaret för belysning efter landsvägarna.

Vatten och avlopp

Sveriges tolkning av EU:s vattendirektiv medför onödigt höga krav på kommuners VA-anläggningar. Därför belastas många kommuners investeringsutrymmen med överdrivna investeringar i nämnda anläggningar, särskilt kommuner med vinterturism. Problematiken är känd och har lösts i till exempel Österrike med ett så kallat "kallt klimatundantag". Se till att den undantagsmöjligheten även införs i Sverige.

Att anpassa sig till nya VA-direktiv är otroligt kostsamt. Många kommuner blir påtagligt begränsade av kraven på investeringsutrymme för VA. Det

påverkar bland annat möjligheten att investera i kärnuppdrag som skolor och äldreboenden.

Med ena handen kräver staten via länsstyrelsen att kommunerna förhåller sig till VA-regler. Med den andra handen sätter man käppar i hjulet när man krånglar till det med växter, svampar, fjärilar etcetera.

I Härjedalen, där vi nu gör miljardinvesteringar i Va-anläggningar, fördyras projekten av en del växter och insekter. Någon rim eller reson borde råda i sådana fall. Här borde länsstyrelsen kunna använda proportionalitetsprincipen oftare.

Avfall

Slopa lagförslaget på fastighetsnära återvinning. Behåll det som det är idag när var och en tar med sig glas, tidningar, plast, kartong med mera till återvinningscentraler.

Fastighetsavgiften

Återgå till fem års befrielse och sedan halv fastighetsavgift i fem år (idag är man helt befriad i 15 år). Det är inte rimligt att de hus som byggs idag inte genererar fastighetsavgift till kommunerna förrän 2040.

Korrigerig detaljplaner

Smärre ändringar och justeringar i gamla detaljplaner är onödigt tidskrävande, krångligt och dyrt. Här måste man kunna modernisera och förenkla processer.

Rivningsstimulans

Det är önskvärt för samhällen och kommuner att det införs någon form av rivningsbidrag.

Det finns ett otal fastigheter som inte går att reparera. Allt för många sådana otjänliga små och stora spökhäus finns längs vägarna i glesbygd. Det krävs inte många obebodda gamla hus i en by för att den ska bli oattraktiv.

Det finns många byar som är sorgliga exempel på detta. Vid värderingar och balansräkning uppstår en del skevhet. I glesbygden finns sällan dolda värden i mark och fastigheter. När en gammal byggnad ska rivas uppstår bara kostnader. I tillväxtområden kan däremot betydande markvärden ofta uppstå i samband med att äldre bebyggelse rivs.

Den strukturomvandling som skulle behöva göras i glesbygden försvåras av detta. Staten skulle med riktade stöd kunna underlätta den förändring av bebyggelsestrukturen som är lika viktig i glesbygd som i storstad.

Folkbokföringsdag

Inför rörlig folkbokföringsdag. Kommuner med vinterturism drabbas orättvist och är stora förlorare med dagens stelbenta och föråldrade folkbokföringsdag 1 november.

Omlokalisering

Om- och utlokalisera mer statlig verksamhet till landsbygden. Här finns gott om plats för många fler. Låt framtidens medarbetare ”serva staden” genom

att bo och jobba i landsbygd – på köpet får människor stort utrymme och livskvalitet.

Om statliga myndigheter mot vår vilja ändå flyttar från kommuner så borde det öppnas upp möjligheter för kommuner, tillsammans med tillhörande medel, att ta över delar av uppdraget. Exempelvis arbetsförmedling, lantmäteri etcetera.

Statsbidrag

Inom välfärdsuppdraget, till exempel skola och äldreomsorg, får kommuner möjlighet att söka statsbidrag. Ofta är dessa statsbidrag tyvärr utannonserade med kort varsel. Och ofta ska pengarna förbrukas under ett nära och snävt tidsintervall. Det gör det extra svårt för små kommuner att göra ansökningar och planera efter de kriterier som finns. Statsbidragen skulle göra större nytta om de är långsiktiga och utannonseras med god framförhållning.

Tillfällig hemtjänst

Idag kan människor tillfälligt (upp till sex månader) få hemtjänst i andra kommuner, till exempel som hemvårdare eller turist. Det är egentligen en välment lag, men förhållandena för att kunna utföra de beviljade insatserna kan se helt annorlunda ut jämfört med i hemkommunen. Ofta innebär det längre resor eller att insatserna ska ges i fastigheter med lägre standard.

Det vore skäligt om kommuner som tillfälligt ska lösa detta får möjlighet att fakturera för verkliga omkostnader. Idag får man bara betalt för själva insattiden utifrån enklare förutsättningar i hemkommunen.

Bostadsanpassning

Även bostadsanpassningslagen är en välment lag. Kommuner har skyldighet att renovera privata hus så att människor kan bo hemma vid förändrad livssituation, sämre rörlighet och liknande. Ofta görs kostsamma investeringar för människor i livets slutskede. Det vore bra om kommuner i dessa särskilda fall i större omfattning kan få erbjuda boende i andra befintliga bostäder, där investeringen blir långsiktigare och kan vara till gagn och göra nytta för fler människor.

Skolor

Många byskolor har flera mil eller timmar till närmaste annan skola. Dessa byskolor har ofta fantastiska möjligheter att forma framtidens människor.

I dagens skolpolitik är det tyvärr allt för mycket fokus på: betyg; legitimerade lärare; dokumentation och administration, kryddat med stelbenta scheman och timplaner – saker som i stor utsträckning är lättare att lösa i storstaden.

Det är på tok för lite fokus på: att få en förståelse, respekt och längtan till naturen; rörelse; kost och hälsa; social kompetens och att bli en bra kompis – saker där landsbygden verkligen kan leverera.

Skolbibliotek

Dagens aviserade krav på bemanning och utrustning i skolbibliotek försvårar och fördyrar för skolor i landsbygd.

Språkval

Den nya timplanen, med språkval redan från åk 6, ställer till det för många landsbygdskommuner. Det är svårt och kostsamt att rekrytera behöriga lärare för ett fåtal timmars undervisning. Hos oss blir också en effekt att om man som lärare har flera skolor att undervisa i (1 lektion/dag i 2–3 dagar) kostar det mycket restid, som ingår i arbetstiden. Detta är inte att nyttja lärare till rätt uppgifter. Visst skulle en del, med rätt utformade möjligheter, kunna lösas med fjärrundervisning men tyvärr är det inte kvalitativt att fjärrundervisa språk under all lektionstid för eleverna. Det är viktigt (och finns i kursplanen) att eleverna samtalar med varandra vilket går bra till viss mån, men som elev behöver man kunna samtala med flera och med personer med olika kunskapsnivå för att utveckla språket. Det vore betydligt bättre för vår kommun, med vår geografi och struktur, att språkvalet införs i högstadiet.

Fjärrundervisning

Gällande fjärrundervisning i övrigt så vill vi att man öppnar upp för att kunna köpa fjärr- eller distansundervisning i alla ämnen. Detta kan gynna oss kvalitativt när alternativet behöriga lärare inte finns. Tyvärr så finns det idag begränsningar att hitta sådana lösningar över kommungränser.

Modersmålsundervisning

Många språk i små kommuner skulle kunna lösas med fjärrundervisning från andra kommuner. Om kravet på modersmålsundervisning ska vara kvar krävs mer statliga pengar under elevens hela skoltid

Lars-Gunnar Nordlander (S), ordförande kommunstyrelsen

Anders Häggkvist (C), vice ordförande kommunstyrelsen